

UČITELJSKI T O V A R Š.

Líst za šolo in dom.

Izhaja 1. in 15. dan vsakega mesca, in velja za celo leto v tiskarnici in po pošti 2 gl. 30 kr., za pol leta 1 gl. 30 kr. nov. dn.

Tečaj II.

V Ljubljani 1. julija 1862.

Líst 13.

O jezikoslovnem nauku.

Spisal poleg hercvaške šole J. Eržen.

Gledé naučenja materinskega jezika v narodni šoli je veliko več treba gledati na zapopadek, kakor na zunanji lik, mer-tvo formo. Učenik ne sme književnega jezika učencem ponu-jati kakor merzli dar ptujega premišljevanja, temveč se mora truditi, da prebudi jezik znotraj v otroku. Poslušavšim večkrat dobro in lepo petje, lepo godbo, ne prebudi se v njih samo skladnost, temuč prebudi in oživi se tudi čut za skladno mero in takt. Ako v otročji duši že dremlje sposobnost za skladnost in takt, je treba samo tu pa tam se nekoliko bolj potruditi, da razvija se ta nježna cvetica. Tako je tudi z je-zikom. Učimo se ga v družbi z drugimi. Otrok sliši pri star-sih in domačih imenovati predmete in o njih govoriti, — sliši imenovati osebe, sliši šteti, sklanjati, pregibati besede, in že v četrtem in petem letu se nauči večjo stran slovnice; toda tega ne vidi in ne zapopade, temuč le govori tako, kakor se je naučil poslušavši od drugih. V šoli mora učenik izgledati gerbe in dopolniti, česar manjka; mora otroka napeljevati na zapo-padke, ki mu še niso jasni; mora čistiti, kar je nečednega, blatnega; mora umivati umazano jezikovo lice, očesljati in zložiti raztreseno in izpukano govorjenje, ter preobleči sirovi jezik z lepo novo obleko književnega ozaljšanega jezika. To pa se nikakor ne izverši s slovniškim modrovanjem in z golimi vodili, temuč s tem, da se veliko in dobro govori in spisuje.

Človek si lika jezik, ako bistri svoje misli z navadnimi mislimi drugih ljudi. Jezik se razvija samo v društvu z drugimi; zato se tudi otroci kolikor toliko že doma v družbi z drugimi otroci učé maternega jezika. Vendar pri vsem tem otrok, ki pride v šolo, ne zna mnogo govoriti; še manj pa more misliti. Šola mora tedaj pri otrocih prebuditi in izrejšati to jezikovo moč. Učenik mora govoriti z otroci in jim tako misli vcepiti v dušo. Pripoveduje naj jim mikavne povesti, kakoršne otroci radi poslušajo. Tako delajo že tudi pametni starši, preden otroke v šolo pošiljajo. Učenik naj govori z otroci zdaj o tem, zdaj o drugem predmetu, o naravnem ali vidljivem in čeznaravnem ali nevidljivem, ker beseda prebudi misli in z besedo se reči oživljujejo. Kolikor več more učenik govoriti z otroci, toliko bolje je. Kadar se otrok že nauči brati, naj se učenik vedno pogovarja z otroci o tem, kar so brali. Trudi naj se tedaj, da berilni zapopadek postane otrokom prava svojina. Tako premišljeno branje zvišuje dušne moči in razširja obseg znanja. Ves jezikoslovni nauk je le pripomoček, pa ne namen in namera jezika. Ta bližnja namera, t. j. da otrok pozna jezik, da se more z njim izrazovati, ravno ta nižja namera podpira uno višjo, koja je, če se mladost lepo zavedno in duševno izobrazuje. Šolsko berilo ni samo za to, da bi se otroci iz njega učili le jezika, temuč posebno za to, da se jim po njem zlahtnijo serca in napeljujejo na lepo in pošteno vedenje. Vsako branje, s katerim se ne bistri otročji um in pamet in se ne zlahtni otročje serce, več škoduje, kakor koristi. — Učenik pa naj pri branji nikar ne loči ustmenih in pismenih jezikoslovnih vaj od vaj v zlogu in pravopisu, da bi te predmete razlagal posamezno, zakaj, vsi ti predmeti so ravno tisti nauk. Kdor se nauči pametno misliti in dobro in pravilno svoj jezik govoriti, ta ga bo znal tudi pravilno pisati; in kdor zna jezik ustmeno prav izrazovati, mu ne bo težko ravno tako tudi pisati. Gledé pismenega naučenja jezikovega naj učenik derži se vodila, ki pravi: „Pokazi otrokom reč ali resnično, ali v podobi; govori o nji z otroci, in daj, da jo sami popisujejo“. Tako se otroci soznanjajo z različnimi rečmi, da jih dobro poznajo. Da se pa otroci še boljše soznanjajo z rečmi, naj jih tudi imenujejo in popisujejo s tem, da razumno berejo od njih cele dele iz berila, in ravno to je glavna naloga v nižjem razredu narodne šole zastran jezikoslovnega nauka.